

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Матвійчук Наталії Володимирівні «Степан та Мирон Куропасі в громадсько-політичному та культурному житті української діаспори», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України

Українська діасpora у Сполучених Штатах Америки вирізняється високим рівнем громадської організації, освіти і культури. Закордонні українці надають вагому допомогу нашій державі – і моральну, і матеріальну, популяризують українські інтереси серед місцевого населення. Така робота проводиться ними вже багато років. Позитивно в цьому напрямі зарекомендували себе політичні емігранти, що не зі своєї волі покинули українські етнічні території. Одним з етапів політичної еміграції до США став міжвоєнний період. Українські діячі за океаном, які не змирилися із втратою державності, розгорнули активну та цілеспрямовану діяльність щодо збереження національної ідентичності в діаспорі та боротьби за відновлення незалежності України.

Вивчення біографій закордонних громадських активістів проливає світло і на життя української діаспори. Серед перспективних діаспорознавчих студій є, зокрема, комплексні дослідження, присвячені розкриттю життя та діяльності окремих українських родин, що залишили визначний слід в історії закордонного українства. Яскравим представниками української еміграції у США стали батько і син Степан і Мирон Куропасі. З працями сім'ї Куропасів у Радянському Союзі читачі змогли ознайомитися лише з початком Горбачовської перебудови. До того часу для пересічних громадян вони були невідомими. У 1977 р. на Міжнародній виставці книжок у Москві під тиском компартійних чиновників з експозиції було знято працю М. Куропася «Українці в Америці» як таку, що була визнана антирадянською. Повернення із забуття цих імен є актуальним і важливим для сучасної історіографії. Оскільки

подібних досліджень в незалежній Україні ще не було здійснено, репрезентоване дисертаційне дослідження є необхідним для сучасних істориків.

Спираючись на великий публіцистичний та науковий матеріал, автор провела кропітку роботу по збору розорошених відомостей про життєвий шлях сім'ї Куропасів, докладно описала основні напрями їх діяльності: громадський, політичний, публіцистичний, науковий, освітній, культурно-просвітницький.

Дисертація Н. В. Матвійчук має логічну структуру, побудована за проблемно-хронологічним принципом. Робота містить вступ, три розділи, 7 підрозділів, висновки, а також анотацію, список скорочень, список використаних джерел та додатки.

У вступі дисертації вміщено основні рубрики, передбачені нормативними документами. Вони сформульовані чітко, конкретно та відповідають усім вимогам. Хоча поставлене дисертантою завдання дослідити внесок М. Куропася в громадсько-політичне життя у США повторює попереднє завдання – з'ясувати роль Степана і Мирона Куропасів у громадсько-політичному та культурному житті української громади у США (С. 19–20). Також повтори трапляються серед пунктів новизни дослідження.

У підрозділі 1.1. проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження, визначено його понятійний апарат. Досліджаючи тему, автор успішно використала здобутки сучасної методології історії, особливо зосередившись на просопографічному методі. У роботі варто було б використати порівняльний метод саме для співставлення досліджень М. Куропася з дослідженнями попередників. Дисерантка активно послуговується широким понятійно-категоріальним апаратом, зокрема вживає такі сучасні терміни, як «персоналійні дослідження» та «персональна історія», які поки що не набули широкого вжитку.

Автор добре ознайомлена з історіографією дослідження, особливо з працями представників діаспори. У підрозділі 1.2. нею систематизований значний масив літератури з історії української міжвоєнної еміграції у США. Загалом історіографія питання передана максимально стисло. Деякі видання

згадуються у загальному переліку без зазначення їх авторів. Дисертантка припускається деяких помилок. Так, в СРСР до «перебудови» не було публікацій про культурне життя у діаспорі США, як зазначає Н. В. Матвійчук (С. 33). Радянські автори у цей час писали переважно про соціально-економічні проблеми, робітничий і фермерський рух тощо.

Дисертантка опрацювала матеріали центральних державних архівних установ України, зокрема Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву зарубіжної україніки, архівні матеріали закордонних архівів, зокрема Дослідного центру історії імміграції Міннесотського університету, особистого фонду та спеціальної колекції американського сенатора Б. Дола в Канзаському університеті, Президентської бібліотеки Дж. Форда. Вона зробила класифікацію писемних джерел, згідно поділу на документальні та наративні. Однак припустилась похибки, назвавши статути офіційно-діловодним документом, а не нормативно-правовим (С. 41). Також хотілось би глибшого історіографічного аналізу статей у «Свободі», що є одним із основних джерел у дисертації при дослідженні діяльності С. та М. Куропасів, визначення якого вони характеру: публіцистичного, науко-популярного чи наукового і на скільки можна довіряти їх змісту.

У другому розділі дисертації описано життя та діяльність С. Куропася, а у третьому – М. Куропася. Н. В. Матвійчук наводить паралелі між суспільно-політичними поглядами батька і сина, пояснюю громадську позицію останнього. Завдяки проведений нею роботи, окрім біографії С. та М. Куропасів, читачі зможуть дізнатись і про діяльність Українського народного союзу, Організацію державного відродження України, Організацію оборони чотирьох свобод України, Молодих українських націоналістів, Комісію з голоду в Україні тощо. Також діяльність М. Куропася проливає світло на політику владних кіл США з приводу етнічних справ і її безпосередній вплив на ставлення до української національної меншини. Дослідження Н. В. Матвійчук ще більше поліпшили б відомості про те, чому президент США Дж. Картер скасував експериментальну

посаду радника президента з етнічних справ і чи пов'язано це з роботою М. Куропася (першого і єдиного такого роду радника).

М. Куропась був активним також в освітній галузі. Автор уважно вивчила зв'язки М. Куропася з Національним університетом «Острозька академія» (С. 123–125) та Інститутом дослідження української діаспори, зокрема простежила, як це вплинуло в майбутньому на їх розвиток та міжнародне співробітництво. З цього приводу логічно виникає побажання доповнити загадані відомості назвами курсів лекцій, які читав М. Куропась в Україні.

Дисерантка проаналізувала публіцистичну та наукову спадщини С. та М. Куропасів (С. 82–99, С. 126–187) і зазначила, яких тем торкалися громадські діячі у своїх статтях і як вони ставилися до певних явищ у діаспорі.

У висновках викладено найважливіші результати виконаного дослідження, які містять формулювання розв'язаної наукової проблеми. окрему увагу варто звернути на додатки, які вдало ілюструють окремі аспекти публіцистичної та наукової роботи Куропасів.

Отже, на нашу думку, здобувачу вдалося досягнути визначеної мети, вирішити поставлені завдання і комплексно дослідити роль Степана та Мирона Куропасів в громадсько-політичному та культурному житті діаспори. Дисертація відзначається актуальністю, науковою новизною і заповнює одну з прогалин в українській історіографії.

Автореферат тотожний змістові основної роботи, вміщує всі обов'язкові структурні складові, виготовлений з дотриманням чинних мовних правил і регламентованих видавничих параметрів.

Разом з тим, попри загалом позитивне враження від кандидатського дослідження, слід висловити деякі зауваження та пропозиції.

1. Автор вказала застарілу періодизацію визвольних змагань (С. 55). Наразі серед істориків загально прийнято використовувати такі дати, як 1917–1921 рр. А проф. Я. Грицак запропонував розширити межі революції до 1923 р.

2. Твердження, що друга хвиля еміграції до США «була спричинена переважно політичними причинами» (С. 58) не є правильним. Оскільки якраз

заокеанська еміграція відзначалась економічними мотивами для виїзду і складалась із заробітчан і меншою мірою політичних емігрантів.

3. На нашу думку, у зазначеній праці бракує глибокого критичного аналізу наукового доробку М. Куропася. Н. В. Матвійчук наводить рецензії й цитати інших авторів про студії останнього частіше, ніж робить власні оцінки. Розділ значно виграв би, якщо б у ньому було виконане порівняння видань українського діаспорного історика й американських науковців з проблем еміграції. Натомість у дисертації не висвітлено, чого не вистачає роботам його попередників і як вирізняється порівняно з ними доробок М. Куропася.

4. Безсумнівним плюсом дослідження є складений Н. В. Матвійчук бібліографічний покажчик публікацій М. Куропася і відсоткове співвідношення тем статей. Порядок позицій у покажчику, якщо говорити про періодичні видання, іде за роками і номерами їх виходу. Проте така структура не відповідає методичними нормам складання бібліографії й ускладнює пошук джерел. Так, у межах років назви статей потрібно передавати за алфавітом, тим паче якщо статті видані в різних періодичних виданнях. Такі огоріхи трапляються і в списку використаної літератури.

Однак, висловлені зауваження не є принциповими, не применшують вартості й суттєво не впливають на якість дисертації. Вона написана на високому науково-теоретичному рівні, є цілісною і завершеною історичною працею. Зроблені автором висновки належно аргументовані, а результати дослідження відповідним чином апробовані на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Зміст роботи відповідає шифрові спеціальності «історія України», відображеній в авторефераті й 9 публікаціях, надрукованих у фахових та інших наукових виданнях.

На нашу думку, запропонована до захисту дисертація Матвійчук Наталії Володимирівни «Степан та Мирон Куропасі в громадсько-політичному та культурному житті української діаспори» відповідає сучасним вимогам, що висуваються до таких робіт. Це оригінальна самостійна праця, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу й досі маловідому наукову проблему, а її автор Матвійчук Наталія

Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент

кандидат історичних наук, науковий співробітник

відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

О. І. Дзира

